

- України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. №2. С. 21–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2015_2_5
2. Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р. О. Додонова. Вінниця: тов «Нілантд», 2017. С. 135.
 3. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. Стратегічні пріоритети. №4 (33). 2014. С. 9. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/3-1435911076.pdf>
 4. Саприкін О. А. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України. URL:http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/bdi_2016_1_15.pdf
 5. Савченко С. В., Курило В. С. Молодь як жертва несприятливих чинників соціалізації в умовах гібридної війни на сході України. Вісник луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. №1 (315), березень. Ч. 1. С. 48.
 6. Бой под крутами. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/бой_под_крутами. (дата звернення: 15.11.2019).
 7. Пероганич Ю. «Вікіпедія» – це поле інформаційної війни. Url:https://ms.detector.media/web/online_media/yuriy_peroganich_vikipediya_tse_pole_informatsiynoi_viyuni/
 8. Шостром Э. Человек-манипулятор (внутреннее путешествие от манипуляции к актуализации). Url: http://pedlib.ru/books/3/0424/3_0424-9.shtml

Світлана Бульбенюк,
*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

МЕДІАОСВІТА ЯК СИСТЕМНА КОНТРАСТРАТЕГІЯ ЗА УМОВ ТРИВАЛОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Медіаосвіта – термін, який увійшов у науковий та публіцистичний дискурс України п'ять років тому, після Революції гідності, анексії й окупації Криму та початку воєнних дій в окремих районах Донецької і Луганської областей. У названих умовах в нашій державі медіаосвіта почала розглядатися не лише як важливий напрям політичної соціалізації громадян за умов розгортання четвертої інформаційної революції, але й як вагомий інструмент

протидії агресивному інформаційному впливу з боку Російської Федерації у межах ведення нею проти України гібридної війни.

Необхідно зауважити, що у 2014 р. питання методології, інструментарію, комплексу заходів з медіаосвіти були фактично *tabula rasa* для вітчизняних дослідників. Утім, за п'ять років українські науковці, журналісти, громадські активісти спромоглися створити доволі ефективну модель медіаосвіти, яка, на жаль, залишається не дуже затребуваною на урядовому рівні.

Метою даної розвідки є висвітлення найбільш перспективних напрямів розгортання комплексу заходів у царині медіаосвіти за умов тривалої гібридної війни проти України. Зважаючи на актуальність досліджуваної проблематики, бібліографічна база цієї розвідки утворена з джерел теоретико-прикладного характеру. Так, при підготовці роботи були використані результати дисертаційних досліджень вітчизняних науковців Н. Трач та Р. Шутова, присвячені аналізу інформаційно-комунікаційних, інформаційно-психологічних впливів та механізмів, а також методологічні матеріали для підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Окрему увагу було звернено на публікації, в яких висвітлено питання медіаосвіти, медіаграмотності, маніпуляцій суспільною свідомістю.

Якщо вести мову про теоретичні засади моделі медіаосвіти, то варто зауважити, що одним з ключових понять, яким мають оперувати дослідники, є «політична комунікація». Політична комунікація – це частина масової комунікації, процес передавання політичної інформації, яка циркулює від однієї частини політичної системи до іншої, між політичною та суспільною системами, а також між політичними структурами, суспільними групами та індивідами [1, с. 9]. Одним з ключових завдань медіаосвіти в Україні має стати формування у громадян навичок політичної комунікації на основі набуття базових знань у царині комунікативістики.

Провідним актором реалізації комплексу заходів з медіаосвіти за умов тривалої гібридної війни має виступати уряд. А одним з чільних його інструментів – державна інформаційна політика. Важливість та необхідність формування та реалізації національної моделі інформаційної політики в Україні вітчизняні науковці обґрунтовували ще на початку 2000-х рр. Серед провідних напрямів державної інформаційної політики вони визначали: гарантування доступу громадян до інформації, створення національних систем і мереж інформації, зміцнення організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності, забезпечення ефективного використання інформації, створення належної системи охорони інформації [2, с. 3].

Особливу увагу при формуванні комплексної системи медіаосвіти варто звернути на зовнішні інформаційні впливи та заходи ефективної протидії їм. Як слушно зауважує Р. Шутов, основним критерієм ідентифікації загроз інформаційно-психологічних впливів є їхні наслідки, тому стратегія протидії інформаційним загрозам має базуватись на оцінці наслідків таких впливів [3, с. 10]. У представленому контексті медіаосвіта покликана виконувати подвійну

місію. З одного боку, медіаосвіта дає ті знання та формує ті навички, які допомагають реципієнтам інформаційних впливів визначити їх базові характеристики/параметри з метою вироблення максимально ефективної стратегії реагування на останні. З іншого боку, належний рівень медіаосвіти дозволить соціальним і політичним акторам формувати ефективну контрстратегію інформаційних впливів, що за умов гібридної війни проти України, як видається, є найбільш перспективним напрямом формування державної інформаційної політики.

Окремим напрямом у комплексній системі медіаосвіти має стати стратегія протидії маніпулятивним інформаційним впливам. Маніпуляція, як відомо, є тим феноменом, який описував ще Платон для позначення специфічного виду психологічного впливу. Нині, поряд з поняттям «маніпуляція» використовуються також поняття «маніпулятивний вплив», «психологічні маніпуляції», «маніпулювання громадською думкою» і «маніпулювання суспільною свідомістю», «міжособистісні маніпуляції», «соціально-політичні маніпуляції особистістю» та ін. [4].

На що має бути спрямована сьогодні медіаосвіта щодо протидії маніпулятивним інформаційним впливам? Перш за все – на формування у громадян навичок усвідомленого фільтрування інформації, вміння відрізнити фейки та джінсові інформаційні повідомлення від власне інформаційних меседжів. По-друге, на формування стійкої навички-звички перевіряти інформаційні повідомлення, відшуковувати першоджерела інформації. По-третє, якісна медіаосвіта у XXI ст. – це обов'язково комплекс заходів, спрямованих на деміфологізацію та дестереотипізацію масової суспільної свідомості. Адже маніпулятивні інформаційні впливи завжди спираються на конструювання та активне використання політичних, етнічних, соціальних міфів і стереотипів. Названі завдання є надзвичайно складними, бо потребують для якісного їх виконання тривалого часу і ґрунтовної професійної підготовки суб'єктів системи медіаосвіти. Тому системна політика у царині медіаосвіти щодо протидії маніпулятивним інформаційним впливам потребуватиме залучення значних ресурсів (передусім, матеріальних та часових) та найкращих фахівців, зокрема й іноземних.

Ведучи мову про медіаосвіту (media education), варто зауважити, що її не слід плутати з навчанням за допомогою медіа. Медіаосвіта – це вивчення медіа; вона пов'язана одночасно з пізнанням того, як створюються і поширюються медіатексти, так і з розвитком аналітичних здібностей для інтерпретації та оцінки їх змісту (тоді як вивчення медіа (media studies) зазвичай пов'язується з практичною роботою по створенню медіатекстів) [5].

Отож, одним з провідних завдань медіаосвіти світоглядного рівня стає формування громадянських компетентностей особистості за умов розвиненої демократії. Медіаграмотність (media literacy) як невід'ємна частина медіаосвіти у представленому контекстістає органічною складовою навчальної стратегії

lifelong learning для будь-якого громадянина, який прагне бути максимально адаптованим в сучасному інформаційному соціумі.

Провідні вітчизняні та зарубіжні фахівці визначають такі основні завдання медіаосвіти та медіаграмотності:

- 1) розвивати здатність до критичного мислення/критичної автономії особистості;
- 2) розвивати здібності до сприйняття, оцінки, розуміння, аналізу медіатекстів;
- 3) готувати людей до життя в демократичному суспільстві;
- 4) розвивати знання соціальних, культурних, політичних і економічних смислів і підтекстів медіатекстів;
- 5) навчати декодуванню медіатекстів та повідомлень;
- 6) розвивати комунікативні здібності особистості;
- 7) розвивати здатність до естетичного сприйняття, оцінки, розуміння медіатекстів, до оцінки естетичних якостей медіатекстів;
- 8) навчати людину самовиражатися за допомогою медіа;
- 9) навчати людину ідентифікувати, інтерпретувати медіатексти, експериментувати з різними способами технічного використання медіа [5; 6].

Таким чином, медіаосвіта та медіаграмотність нині є не тільки адекватною відповіддю на виклики часу, але й нагальною необхідністю для розвитку національної державності та громадянського суспільства в Україні за умов гібридної війни, яка триває.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Трач Н. О. Соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні механізми політичного лідерства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. н. : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. К., 2010. 20 с.
2. Державна інформаційна політика: Програма для студентів спеціальності 7.020105 «Документознавство та інформаційна діяльність» / Укл. Г. В. Виноградова. К.: ДАКККиМ, 2003. 20 с.
3. Шутов Р. В. Зовнішні інформаційно-психологічні впливи у процесі реалізації державної інформаційної політики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. н. : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2013. 20 с.
4. Бабіч О. Особливості маніпуляції масовою свідомістю в друкованих ЗМІ під час висвітлення воєнних подій // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: військово-спеціальні науки, 2016. Вип. 14–15. С. 89–92.
5. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Vol. 14 / Eds. N. J. Smelser & P. B. Baltes. Oxford, 2001. P. 352.
6. Онкович Г. В. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Медіадидактика // Вища освіта України, 2007. №2. С. 239.